

MASARYKOVA UNIVERZITA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Účetnictví finančních institucí

Ing. Petr Valouch, PhD.

Ing. Peter Mokrička

katedra financí ESF MU

valouch@econ.muni.cz

mokricka@econ.muni.cz

MASARYKOVA UNIVERZITA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Legislativa v účetnictví finančních institucí a specifika účtování

PRÁVNÍ ÚPRAVA ÚČETNICTVÍ V ČR - OBECNĚ

- 1. Obchodní zákoník
- 2. Zákon o účetnictví č. 563/1991 Sb., ve znění pozdějších novel
- 3. Vyhlášky Ministerstva financí, ve znění pozdějších novel
- 4. České účetní standardy
- 5. Ostatní právní předpisy, které nepřímo ovlivňují účetnictví (např. opatření ČNB)

PRÁVNÍ ÚPRAVA ÚČETNICTVÍ V ČR

- Přizpůsobování direktivám EU
  - 4. direktiva - doporučená struktura účetních výkazů, způsoby oceňování majetku a závazků
  - 7. direktiva - konsolidace účetních výkazů
- Harmonizace s mezinárodními účetními standardy IAS (International Accounting Standards), zejména IAS 32 a 39 z oblasti finančních nástrojů

OBCHODNÍ ZÁKONÍK

- IV. hlava - podnikatelé jsou povinni vést účetnictví v rozsahu a způsobem stanoveným zvláštním zákonem (zákon o účetnictví)
- Stanovuje povinnost statutárního orgánu zajistit řádné vedení předepsané evidence a účetnictví, další povinnosti související s vedením účetnictví (tvorba rezervního fondu,...)
- Vymezení pojmů (účastnický cenný papír, akcie, zatímní listy, dluhopis, opční list, ...)

ZÁKON O ÚČETNICTVÍ - OBECNÉ ZÁSADY

- Základní právní předpis, který v souladu s právem Evropských společenství **stanovuje rozsah a způsob vedení účetnictví** pro účetní jednotky
  - Účetní jednotkou jsou všechny právnické osoby se sídlem na území ČR i zahraniční osoby podnikající na území ČR, a tedy všechny pojišťovny i banky

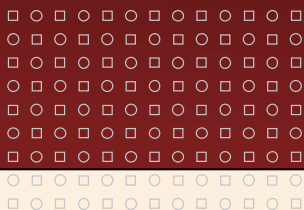
ZÁKON O ÚČETNICTVÍ - OBECNÉ ZÁSADY

- Zákon ukládá účetním jednotkám:
  - Vést účetnictví ode dne vzniku až do dne zániku
  - Dodržovat směrné účetní osnovy
  - Dodržovat uspořádání a označování položek účetní závěrky
  - Dodržovat účetní metody
  - Vést jedno účetnictví za účetní jednotku jako celek
  - Vést účetnictví jako soustavu účetních záznamů
  - Vést účetnictví v peněžních jednotkách české měny, v případě pohledávek a závazků, CP a derivátů jsou-li vyjádřeny v cizí měně a devizových hodnot, jsou povinny použít současně i cizí měnu

VYHLÁŠKY MINISTERSTVA FINANCÍ K ZÁKONU O ÚČETNICTVÍ

- č. 500/2002 Sb. - pro účetní jednotky, které jsou podnikateli
- **č. 501/2002 Sb. - pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi**
- **č. 502/2002 Sb. - pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami**
- č. 503/2002 Sb. - pro účetní jednotky, které jsou zdravotními pojišťovnami
- č. 504/2002 Sb. - pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání
- č. 505/2002 Sb. - pro účetní jednotky, které jsou územními samosprávnými celky, příspěvkovými organizacemi, státní fondy a org. složky státu
- č. 506/2002 Sb. - pro účetní jednotky Fond národního majetku ČR a Pozemkový fond

VYHLÁŠKA MINISTERSTVA FINANCÍ K ZÁKONU O ÚČETNICTVÍ - PRO BANKY

■ Vyhláška stanoví:

- uspořádání a označování položek účetní závěrky a konsolidované účetní závěrky
- obsahové vymezení položek těchto závěrek
- směrnou účtovou osnovu
- účetní metody a jejich použití
- metody konsolidace účetní závěrky
- postup zahrnování účetních jednotek do konsolidačního celku

VYHLÁŠKA MINISTERSTVA FINANCÍ K ZÁKONU O ÚČETNICTVÍ PRO BANKY - ROZVAHA BANKY

AKTIVA	PASIVA
Pokladní hotovost a vklady u centrální banky	Závazky vůči bankám a druž. záložnám
Státní bezkup. dluhopisy a ost. CP přijímané CB k refin.	Závazky vůči klientům
Pohledávky za bankami a druž. záložnami	Závazky z dluhových cenných papírů
Pohledávky za klienty	Ostatní pasiva
Dluhové cenné papíry	Výnosy a výdaje příštích období
Akcie, podílové listy a ostatní podíly	Rezervy
Účasti s podstatným vlivem	Podřízené závazky
Účasti s rozhodujícím vlivem	Základní kapitál
Dlouhodobý nehmotný majetek	Emisní ážio
Dlouhodobý hmotný majetek	Rezervní fondy a ostatní fondy ze zisku
Ostatní aktiva	Rezervní fond na nové ocenění
Pohledávky za upsaný základní kapitál	Kapitálové fondy
Náklady a příjmy příštích období	Oceňovací rozdíly
	Nerozdělený zisk nebo neuhrazená ztráta
	Hospodářský výsledek za účetní období
AKTIVA CELKEM	PASIVA CELKEM

VYHLÁŠKA MINISTERSTVA FINANCÍ K ZÁKONU O ÚČETNICTVÍ - PRO BANKY

■ Podrozvahové položky:

- 1. Poskytnuté přísliby a záruky
- 2. Poskytnuté zástavy
- 3. Pohledávky ze spotových operací
- 4. Pohledávky z pevných termínových operací
- 5. Pohledávky z opcí
- 6. Odepsané pohledávky
- 7. Hodnoty předané do úschovy, správy a k uložení
- 8. Hodnoty předané k obhospodařování
- 9. Přijaté přísliby a záruky

VYHLÁŠKA MINISTERSTVA FINANCÍ K ZÁKONU O ÚČETNICTVÍ - PRO BANKY

- Podrozvahové položky:
  - 10. Přijaté zástavy a zajištění
  - 11. Závazky ze spotových operací
  - 12. Závazky z pevných termínových operací
  - 13. Závazky z opcí
  - 14. Hodnoty převzaté do úschovy, správy a k uložení
  - 15. Hodnoty převzaté k obhospodařování

VYHLÁŠKA MINISTERSTVA FINANCÍ K ZÁKONU O ÚČETNICTVÍ PRO BANKY - VÝSLEDOVKA BANKY

NÁKLADY	VÝNOSY
- Placené úroky	- Přijaté úroky
	- Výnosy z CP (úroky, dividendy)
- Placené poplatky a provize	- Přijaté poplatky a provize
I. Hospodářský výsledek z finančních operací	
- Provozní náklady (materiál, energie, mzdy)	- Výnosy z prodeje služeb a ostatních výkonů
- Odpisy	
- Tvorba rezerv a opravných položek	- Použití rezerv a opravných položek
- Náklady na finanční leasing	- Výnosy z finančního leasingu
II. Hospodářský výsledek provozní	
I. + II. Hospodářský výsledek banky z běžné činnosti	
- Mimořádné náklady	- Mimořádné výnosy
III. Hospodářský výsledek z mimořádné činnosti	
I. + II. + III. Hospodářský výsledek za běžné období před zdaněním	

SMĚRNÁ ÚČTOVÁ OSNOVA A ÚČTOVÝ ROZVRH

Účtová třída	Vyhláška 500/2002 (pro podnikatele)	Vyhláška 501/2002 (pro banky a fin. inst.)	Vyhláška 502/2002 (pro pojišťovny)	Vyhláška 503/2002 (pro zdrav. pojišťovny)
0	Dlouhodobý majetek	ČNB	-	-
1	Zásoby	Pokladní, bankovní účty, závazky z krátkých prodejů	Finanční umístění (investice)	Finanční umístění (investice)
2	Krátkodobý finanční majetek a krátkodobé bankovní úvěry	Pohledávky a závazky z vybraných finančních činností	Majetek	Majetek
3	Zúčtovací vztahy	Cenné papíry, deriváty, ostatní pohledávky a závazky, přechodné účty	Pohledávky, závazky a přechodné účty	Pohledávky, závazky a přechodné účty
4	Kapitálové účty a dlouhodobé závazky	Dlouhodobý majetek, účasti, dlouhodobé finanční investice	Účty kapitálu a dlouhodobých závazků	Účty jmění a dlouhodobých závazků
5	Náklady	Kapitálové účty, dlouhodobé závazky a závěrkové účty	Náklady	Náklady
6	Výnosy	Náklady	Výnosy	Výnosy
7	Závěrkové a podrozvahové účty	Výnosy	Závěrkové a podrozvahové účty	Závěrkové a podrozvahové účty
8	Vnitropodnikové účetnictví	Vnitropodnikové účetnictví	Vnitropodnikové účetnictví	Vnitropodnikové účetnictví
9	Vnitropodnikové účetnictví	Podrozvahové účty	Vnitropodnikové účetnictví	Vnitropodnikové účetnictví

ČESKÉ ÚČETNÍ STANDARDY

- Navazují na vyhlášky
- Od 1.4.2004 nahradily do té doby platná opatření MF
- **Jedná se o základní postupy účtování, které jsou definovány pro jednotlivé typy účetních jednotek**

ČESKÉ ÚČETNÍ STANDARDY PRO BANKY

Číslo	Název
101	Účty a zásady účtování na účtech, vnitropodnikové účetnictví
102	Otevírání a uzavírání účetních knih, účetní závěrka
103	Zásady pro účtování nákladů a výnosů a pro jejich časové rozlišování
104	Použití způsobů oceňování - zrušen
105	Kurzové rozdíly
106	Opravné položky
107	Rezervy
108	Cenné papíry
109	Účasti s podstatným a rozhodujícím vlivem
110	Deriváty
111	Cenné papíry a deriváty pro klienty
112	Dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek
113	Daň z příjmu a daň z přidané hodnoty
114	Inventarizační rozdíly
115	Konsolidace

OSTATNÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY, KTERÉ NEPŘÍMO OVLIVŇUJÍ ÚČETNICTVÍ - OPATŘENÍ ČNB č. 9/2002 Sb.

■ Stanoví se jím:

- pravidla pro posuzování pohledávek z finančních činností
- pravidla pro tvorbu opravných položek
- pravidla pro nabývání některých druhů aktiv

OSTATNÍ SKUTEČNOSTI, KTERÉ NEPŘÍMO OVLIVŇUJÍ ÚČETNICTVÍ - POVINNĚ VYTVÁŘENÉ VÝKAZY

- Přehled skutečné zbytkové splatnosti aktiv a pasiv
- Hlášení o kapitálové přiměřenosti
- Hlášení o kategorizaci pohledávek
- Hlášení o změně stavu úvěrů
- Měsíční výkaz o cenných papírech klientů
- Roční výkaz o pokladní činnosti bank
- Čtvrtletní výkaz o budoucích splátkách úvěrů přijatých od nerezidentů
- Měsíční výkaz o cenných papírech a účastech v držení banky

MASARYKOVA UNIVERZITA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Zvláštnosti účtování bank a finančních institucí

ZVLÁŠTNOSTI ÚČTOVÁNÍ BANK

- Zákon o účetnictví je základní právní normou i při vedení účetnictví bank, ale:
  - Banky jsou podnikatelské subjekty se specifickým zaměřením svých činností => i účetnictví se liší

- Podle zákona o bankách vykonávají minimálně dvě základní činnosti:
  - Přijímání vkladů
  - Poskytování úvěrů

ZVLÁŠTNOSTI ÚČTOVÁNÍ BANK

- Kromě toho mohou vykonávat další finanční činnosti:
  - Investování do CP na vlastní účet
  - Finanční pronájem (finanční leasing)
  - Platební styk a zúčtování
  - Poskytování záruk
  - Otvírání akreditivů
  - Obchodování na vlastní účet i účet klienta
  - Finanční makléřství
  - Poradenská činnost
  - Uložení a správa cenných papírů nebo jiných hodnot
  - Pronájem bezpečnostních schránek
  - ...

ZVLÁŠTNOSTI ÚČTOVÁNÍ BANK

- Banky se při svých finančních činnostech dostávají do vztahu k:
  - Běžné bankovní klientele - nebankovním subjektům (podnikatelské subjekty, státní podniky, občané, města)
  - Ostatním bankám - ČNB a ostatním komerčním bankám
  - Ostatním subjektům - clearingové centrum, burza
- => účtování operací ve vztahu k těmto subjektům probíhá na specifických účtech banky, které nenajdeme v účetnictví jiných podnikatelských subjektů
- Zvýšené nároky na účetnictví jsou podmíněny existencí bankovního dohledu

ZVLÁŠTNOSTI ÚČTOVÁNÍ BANK

- Banky vedou účetnictví s použitím výpočetní techniky, nosičů dat a mikrografických záznamů - pokud jsou údaje o evidovaných skutečnostech zachyceny přímo při jejich vzniku na technický nosič dat, účetní doklad v klasickém pojetí nevzniká a je nahrazován způsobem uvedeným v projekčně programové dokumentaci
- I když zákon umožňuje pověřit vedením účetnictví jinou právnickou nebo fyzickou osobu, vzhledem k rozsahu svého účetnictví banky tuto možnost nevyužívají
- Účetnictví ČNB vs komerční banky (zvláštní účtová třída + účty ČNB v ostatních účtových třídách)
- Zrcadlové účtování banky oproti účtování klientů banky

ZVLÁŠTNOSTI ÚČTOVÁNÍ BANK

■ Účty klientské a vnitřní

- Klientské účty (komitentské) - účty klientů (vkladatelů nebo dlužníků a jiných bank, u kterých má banka uložené vklady, čerpá od nich úvěry, nebo naopak přijala od nich vklady nebo jim poskytla úvěry)
- Vnitřní - banka eviduje své pohledávky a závazky jako podnikatelský subjekt (pohledávky a závazky vyplývající z dodavatelsko-odběratelských vztahů, účty zásob, majetku, ...)

ZVLÁŠTNOSTI ÚČTOVÁNÍ BANK

- **Účty rozvahové, výsledkové a podrozvahové**
- **Podrozvahové účty** evidují položky, které nepatří do rozvahy
- **Slouží pro účetní zachycení budoucích (potenciálních) pohledávek a závazků, které v momentě účtování (závěrky) nejsou dosud skutečnými pohledávkami a závazky, ale je nutné s nimi uvažovat pro finanční řízení banky**
- Jejich uspořádání pro právnické osoby - podnikatele zákonný předpis neupravuje - slouží pro vlastní evidenci
- Právnické osoby, které účtují podvojně obvykle neúčtují podvojně v podrozvaze
- Banky - mimořádná úloha podrozvahy
  - **Účtuje se podvojně i v podrozvaze**
  - **Závazné uspořádání podrozvahových účtů v účtové osnově**